

BORu a publicat o explicație teologică a caracterului necanonic al BOaU

Tatiana Ceaika

[Uniunea jurnaliștilor ortodocși](#), 12 octombrie 2019

Fostul președinte Petro Poroșenko și liderul BOaU Epifanie Dumenko cu Tomosul. Imagine: strana.ua

Comisia Sinodală Biblică și Teologică a Bisericii Ortodoxe Ruse a publicat o explicație privind invaliditatea hirotonirilor și necanonicitatea BOaU.

La 7 octombrie 2019 a fost publicat un comentariu al Secretariatului Comisiei Sinodale Biblice și Teologice a Bisericii Ortodoxe Ruse "Despre invaliditatea hirotonirilor schismaticilor ucraineni și necanonicitatea Bisericii Ortodoxe a Ucrainei", informează site-ul Departamentului pentru Relații Bisericești Externe al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Documentul reflectă examinarea problemelor de succesiune apostolică în rândul "ierarhilor" schismatici, limitele de aplicare a principiului iconomiei, probleme legate de lipsa de legitimitate a BOaU, denaturarea rolului primului episcop în Biserica Ortodoxă și se explică suspendarea comuniunii euharistice.

Comisia Sinodală Biblică și Teologică subliniază că "acțiunile unilaterale ale Patriarhiei

Constantinopolului în Ucraina, care au culminat cu semnarea în ianuarie 2019 a așa-numitului Tomos de autocefalie contrar voinței episcopatului, clerului, monahilor și laicilor Bisericii Ortodoxe Ucrainene, au provocat discuții aprinse în sfera bisericească", inclusiv între Bisericile Ortodoxe Locale.

Aceasta se datorează "îngrijorării întemeiate" pentru "menținerea succesiunii apostolice nealterate în Biserică din cauza adoptării de către Sinodul Patriarhiei de la Constantinopol în comuniunea euharistică a persoanelor care nu au hirotonire legală". Se subliniază că majoritatea hirotoniilor ale episcopatului Bisericii Ortodoxe a Ucrainei provin de la fostul mitropolit al Kievului și al întregii Ucraine Filaret Denisenko, care a fost excomunicat din Biserică și anatemitizat.

În comentariu se menționează: "condiția primară și absolutul necesară pentru aplicarea iconomiei la acceptarea episcopilor sau clerului schismatic în Biserică este pocăința lor".

În același timp, "este fundamental de important că aplicarea principiului iconomiei față de schismatici poate fie posibilă numai atunci dacă se respectă un alt principiu vechi, care prevede că penitențele canonice pot fi anulate numai de subiectul autorității bisericești care a impus aceste penitențe".

Astfel, "decizia unilaterală a Patriarhiei de la Constantinopol privind adoptarea în actualul rang a schismaticilor ucraineni nu poate fi recunoscută ca fiind legală", subliniază Biserica Ortodoxă Rusă.

Vorbind despre lipsa de legitimitate a BOaU, Comisia Biblică și Teologică explică faptul că sub aspect istoric, proclamarea autocefaliei Bisericii și participarea la acest act a autorităților naționale este o consecință a apariției statului suveran, iar legitimitatea noii Biserici autocefale trebuie să aibă sprijinul majorității covârșitoare a populației.

"Înfrângerea la alegerile prezidențiale din primăvara anului 2019 a lui Petro Poroșenko, care a făcut din proclamarea autocefaliei ucrainene unul dintre punctele principale ale programului său electoral, nu a confirmat decât lipsa de temei a pretențiilor "Bisericii Ortodoxe a Ucrainei" față de rolul unei bisericii naționale", subliniază autorii articolului.

Mai jos expunem textul integral al documentului.

Comentariul Secretariatului Sinodal al Comisiei Biblice și Teologice a Bisericii Ortodoxe Ruse.

Acțiunile unilaterale ale Patriarhiei Constantinopolului în Ucraina, care au culminat cu semnarea așa-numitului "tomos de autocefalie" în ianuarie 2019 contrar voinței episcopatului, clerului, monahilor și laicilor Bisericii Ortodoxe Ucrainene, au provocat discuții aprinse în comunitatea bisericească. O analiză a publicațiilor pe această temă arată că pentru mulți participanți la discuție tematica ucraineană este direct legată de astfel de concepte cheie pentru eclesiologia ortodoxă precum succesiunea apostolică, iconomia și limitele acesteia, structura Bisericii Ortodoxe la nivel ecumenic, sobornicitatea și primăția. Îngrijorarea justificată pentru păstrarea succesiunii apostolice nealterate în Biserică în legătură cu adoptarea de către Sinodul Patriarhiei de la Constantinopol în comuniunea euharistică a persoanelor care nu au hirotonie legală se observă în lucrările unui anumit

număr de autori, inclusiv și al celor care scriu în limba greacă.

Tezele cheie pe care Patriarhia Constantinopolului le prezintă în sprijinul acțiunilor sale în Ucraina au fost deja examinate în detaliu de Comisia Biblică și Teologică Sinodală în comentariul la epistola Patriarhului Bartolomeu către Arhiepiscopul Anastasie al Albaniei din 20 februarie 2019, publicată de Patriarhia Constantinopolului. Ținând cont de discuțiile la tema Bisericii ucrainene între episcopatul, clerul și laicii unor Biserici Ortodoxe Locale, Secretariatul Comisiei publică propriile comentarii cu privire la cele mai importante aspecte ale acestei discuții.

Problema succesiunii apostolice la "ierarhii" schismatici

Majoritatea "hirotoniilor" ale episcopatului "Bisericii Ortodoxe a Ucrainei" provin de la fostul mitropolit al Kievului și al întregii Ucraine Filaret Denisenko, care a fost interzis în slujire de către Sinodul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ucrainene la 27 mai 1992, iar la 11 iunie 1992 a fost destituit din rang de către Sinodul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse. Având în vedere absența pocăinței din partea călugărului Filaret și continuarea activității sale schismatice, inclusiv pe teritoriul altor Biserici autocefale, el a fost excomunicat din Biserică prin anatemizare de către Sinodul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe Ruse la 18-23 februarie 1997. În pofida apelurilor sale repetate către Patriarhul Constantinopolului, acuzarea sa a fost recunoscută documental de Constantinopol și de alte Biserici Ortodoxe Locale.

În octombrie 2018 Patriarhia Constantinopolului a anunțat, în mod neașteptat, că va examina un apel al călugărului Filaret și l-a restabilit în cin și demnitate pe "fostului mitropolit al Kievului". Totodată, Denisenko nu a săvârșit nici un act de penitență, iar decizia Sfântului Sinod al Patriarhiei Constantinopolului nu s-a bazat pe analiză nouă a materialelor cazului său și a acuzațiilor aduse împotriva lui. La cinci luni după emiterea "tomosului de autocefalie" M.A.Denisenko, împreună cu mai mulți "episcopi", s-au separat de Biserica Ortodoxă a Ucrainei" recunoscută de Constantinopol și au anunțat restaurarea "Patriarhiei de la Kiev", hirotonind noi "episcopi" pentru acest scop.

Trebuie să menționăm că infăptuirea schismei a fost unul din principalele, dar nu unicul motiv pentru destituirea lui Filaret. În Actul judiciar al Sinodului din 11 iunie 1992, printre altele, sunt indicate următoarele infracțiuni: "metode autoritare de guvernare ... ignorarea completă a vocii sobornicești a Bisericii", "sperjur", "denaturarea intenționată a deciziilor Sinodului Arhieresc", "însușirea unilaterală a autorității sobornicești". Veridicitatea acestor acuzații a fost respinsă, aparent, fără vreo cercetare de către Sinodul de la Constantinopol, dar a fost dovedită chiar în curând de Filaret însuși, care a provocat o scindare de această dată în structura nou creată, adică a realizat aproape același lucru pentru care a fost destituit aproape treizeci de ani în urmă. Astfel, singurul ierarh a fostei "Patriarhii de la Kiev" care a avut la un moment dat hirotonie canonică, a părăsit noua "biserică autocefală" și a respins public așa-numitul "Tomos de Autocefalie".

De asemenea, ierarhia așa-numitei "Biserici Ortodoxe Autocefale Ucrainene" a fost în totalitate inclusă în "episcopatul" Bisericii Ortodoxe a Ucrainei, bazat pe "hirotoniile" săvârșite în 1990 de fostul episcop de Jitomir Ioan Bodnarcuk (care în 1989 a fost destituit din demnitate prin decizia Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse) și fostul diacon Victor

Cekalin (lipsit de demnitate pentru fapte imorale în 1988), un impostor care a pretins că este episcop, dar în realitate niciodată nu a avut hirotonie, nici chiar schismatică.

Încercările schismaticilor, cu ajutorul unor dovezi falsificate, să "demonstreze" că un alt episcop, pe lângă Bodnarciuk, a fost implicat în hirotoniile primilor "episcopi" ai BOaU, au fost cercetate amănunțit pe baza materialelor de arhivă și s-au dovedit a fi complet false.

O parte a "ierarhiei" "Bisericii Ortodoxe Autocefale Ucrainene" a fost hirotonită din nou de către Filaret Denisenko, însă "hirotonia" unor "episcopi" ai acestei structuri, inclusiv "hirotonia" lui Makarie Maletici, care a primit și "hirotonia" episcopală, provine de la ierarhia lui "Cekalin". Fără succesiune formală apostolică, fostul protoiereu Nicolai Maletici a fost "restabilit" de Patriarhia Constantinopolului în rangul de "fost mitropolit al Lvivului". Acest fapt este confirmat de faptul că Sfântul Sinod al Patriarhiei de la Constantinopol a decis să justifice ambii lideri împreună cu "ierarhiile" lor, fără să examineze circumstanțele plecării lor în schismă, fără condamnarea lor și preluând continuitatea "hirotoniilor" schismatice - fără să cunoască măcar momentele de bază ale biografiei lor.

Limitele aplicării principiului iconomiei

Condiția principală și absolut necesară pentru aplicarea iconomiei la acceptarea episcopilor schismatici sau a clerului în sânul Bisericii este pocăința lor. Sfântul Vasile cel Mare, în prima sa regulă, ordonează "să-i îndrepte pe cei din adunări schismatice prin pocăință și convertire decentă și după aceea să fie primiți în sânul Bisericii" și mărturisește că "și cei care se află în ranguri bisericești, după ce greșesc cu cei răzvrățiți, când se vor pocăi, adesea pot fi restabiliți în același rang". Despre necesitatea pocăinței se menționează și în tâlcuirea a trei canoniști bizantini cu autoritate: Ioan Zonara, Teodor Valsamon și Alexie Aristin. Regula a 8-a a Primului Sinod Ecumenic, dedicată primirii celor care au revenit din schisma Novațiană, prevede că vor fi acceptați numai după ce vor aduce mărturie scrisă că vor urma în totalitate rânduiala Bisericii Catolice. În cele din urmă, Sinodul VII Ecumenic i-a acceptat în comuniune pe episcopii iconoclaști numai după ce fiecare dintre ei a citit renunțarea sa la erorile anterioare (1 Act al Consiliului VII Ecumenic).

Este fundamental de important că aplicarea principiului iconomiei față de schismatici este posibil numai dacă se respectă un alt principiu vechi, și anume că penitențele canonice nu pot fi anulate decât de subiectul autorității bisericești care a impus aceste penitențe. Cea de-a cincea regulă a I Sinod ecumenic stabilește că "despre cei pe care episcopii, pentru fiecare eparhie, i-au îndepărtat din comuniunea bisericească, fie că fac parte din cler sau din categoria laicilor, necesită să respecte următoarele reguli, astfel încât cei excomunicați de unii să nu fie acceptați de alții" (vezi cea de-a 32-a regulă apostolică, a 6-a regulă a Sinodului din Antiohia). Totodată, conform celei de-a doua reguli a celui de-al șaselea Sinod ecumenic, care a aprobat hotărârile Sinodului din Cartagina, cel excomunicat de Sinodul Bisericii sale nu are dreptul de apel la judecata Patriarhului sau a altei Biserici. Astfel, problema anulării penitențelor la care au fost supuși schismaticii și acceptarea lor în demnitatea existentă poate fi rezolvată în mod pozitiv fie de Biserica care a impus aceste interdicții, fie de Sinodul Ecumenic, dar cu participarea și luarea în considerare obligatorie a poziției Bisericii Locale corespunzătoare. Un exemplu tipic este procedura aplicării iconomiei episcopilor meletieni care au săvârșit scindare în Biserica din Alexandria. Primul Sinod Ecumenic a analizat acest caz. Însă decizia Sinodului a fost luată cu participarea

directă și ținându-se cont de poziția episcopului Alexandru al Alexandriei care, cum este consemnat în registrul sinodal, a fost figura principală la tot ceea ce s-a întâmplat la Sinod". În istoria nouă în mod similar la Sinodul Ecumenic de la Sofia din 1998 a fost pus începutul pentru vindecarea schismei din Biserica Ortodoxă Bulgară care, potrivit iconomiei, i-a acceptat în actualul rang pe ierarhii schismatici, care în urma pocăinței s-au întors la Întâistătătorul lor legitim Patriarhul Maxim al Bulgariei.

Astfel, decizia unilaterală a Patriarhiei de la Constantinopol privind acceptarea schismaticilor ucraineaneni în rangul actual nu poate fi admisă ca fiind legală nici chiar pe baza principiului iconomiei, deoarece nu au fost îndeplinite două condiții importante: pocăința schismaticilor și reconcilierea cu Biserica, din a cărei unitate au au căzut și care au pus peste ei penitențe.

Este esențial că, de-a lungul istoriei sale, Biserica Ortodoxă în toate cazurile de aplicare a iconomiei față de schismatici se confrunta cu persoane, a căror hirotonie, fie și formală, era realizată prin punerea mâinilor episcopale, care avuseră hirotonie canonică. Istoria nu cunoaște precedente de acceptare în "demnitatea existentă" a persoanelor a căror hirotonie provine de la impostori care niciodată nu au avut o hirotonie episcopală. Și din această categorie fac parte majoritatea "ierarhilor" din așa-numita "Biserică Ortodoxă Autocefală Ucraineană" menționată mai sus, și deci însuși formularea întrebării aplicării iconomiei este absolut imposibilă.

Caracterul nelegitim al "Bisericii Ortodoxe a Ucrainei"

În istoria Bisericii Ortodoxe (inclusiv istoria nouă) sunt cunoscute cazuri de participare directă a autorității statului și a politicienilor la proclamarea autocefaliei. În acest fel în sec. XIX - începutul secolului XX au fost formate majoritatea Bisericilor autocefale moderne. Aceste procese, de regulă, au fost rezultatul apariției unui stat național suveran (Grecia, Bulgaria, România, Serbia) și au fost privite ca un element de structură națională. Legitimitatea noii Biserici autocefale a fost susținută de marea majoritate a populației.

Proiectul de creare a unei Biserici Autocefale Ucrainene, propus în 2018 de președintele Ucrainei Petro Porosenko s-a bazat, de asemenea, pe ideea că, dacă nu toți, atunci, în orice caz, o majoritate semnificativă a credincioșilor ucraineni susțin ideea autocefaliei. În discursurile sale publice Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului, probabil având încredere în informațiile primite de la autoritățile ucrainene, și-a exprimat încrederea că dacă nu toată, atunci majoritatea populației ortodoxe din Ucraina se va alătura "bisericii unite".

Cu toate acestea, evenimentele ulterioare au arătat în mod convingător că ideea creării unei "biserici autocefale" în realitate nu are sprijin în rândul majorității ortodocșilor din Ucraina. Structura creată de Patriarhia Constantinopolului este compusă aproape în întregime din reprezentanți a două grupări schismatice. Din cei 90 de episcopi ai Bisericii canonice, doar doi au trecut în noua organizație. Condușă de Mitropolitul Onufrie al Kievului și al întregii Ucraine, Biserica Ortodoxă Ucraineană rămâne cea mai mare confesiune din țară în ceea ce privește numărul de episcopi, clerici, parohii și credincioși. Astfel descoperim încă o confirmare istorică a cuvântului din Enciclica Patriarhilor Răsăriteni din 1848: „Păstrătorul evlaviei este însuși trupul Bisericii, adică oamenii înșiși care doresc întotdeauna să-și

păstreze credința neschimbată".

Înfrângerea lui Petro Poroșenko la alegerile prezidențiale din primăvara anului 2019, care a făcut din proclamarea autocefaliei ucrainene unul din punctele principale ale programului său electoral, nu a confirmat decât lipsa de temeii a pretențiilor "Bisericii Ortodoxe a Ucrainei" față de rolul său ca biserică națională.

Distorsiunea rolului primului episcop în Biserica Ortodoxă

Membrii și experții Comisiei Sinodale Biblice și Teologice în comentariul lor susmenționat la epistola Patriarhului Bartolomeu au examinat în detaliu tezele care confirmă în ansamblu autoritatea exclusivă a patriarhilor din Constantinopol în întreaga Biserică Ortodoxă. Printre aceste dispoziții:

- a) doctrina despre "excesul de responsabilitate" a Patriarhului Constantinopolului în soluționarea finală a diferitelor situații canonice care apar în alte Biserici Locale, adică dreptul de a interveni în viața internă a oricărei Biserici Locale;
- b) doctrina dreptului "de tutore" și "arbitru" în soluționarea litigiilor dintre Bisericile Locale, și de a "întări", chiar și din proprie inițiativă, acele acțiuni ale Primaților Bisericilor Autocefale, pe care le consideră insuficiente;
- c) ideea "primatului puterii" al Patriarhului Constantinopolului la nivel ecumenic ca o condiție absolut necesară pentru existența Bisericii, similară cu primatul autorității episcopului din eparhia sa și a Întâistătătorului în cadrul Bisericii Locale;
- d) dreptul de a determina și revizui frontierele Bisericilor Ortodoxe Locale, de a elimina eparhii, episcopii, clerici și mireni din sfântajurisdicție bisericească a unei Biserici Locale, strict protejată de sfințele canoane, și de a le subordona altei Biserici; dreptul de a proclama în mod independent autocefalia unor părți ale altor Biserici Locale, chiar și împotriva voinței autorității supreme a Bisericii Locale;
- e) dreptul de a primi și de a judeca definitiv apelurile depuse de episcopi și clerici oricărei Biserici autocefale.

Momentele enumerate ale acestei noi doctrine contrazic Sfânta Tradiție a Bisericii lui Hristos, denaturează în mod brutal eclesiologia patristică, îi conduc pe ierarhii și teologii Patriarhiei Constantinopolului care o susțin la crearea unui model de guvernare bisericească în Orientul Ortodox, foarte apropiată de papismul medieval. Sfinții Părinți ai Ortodoxiei, ierarhii și teologii vechilor Patriarhii Răsăritene au lăsat o mulțime de lucrări mărturisitoare în lupta împotriva ideii papalității. Biserica Ortodoxă Rusă urmărește cu strictețe ceea ce acești părinți au apărut în polemica cu papismul în secolele trecute. Nu va fi de prisos dacă vom aminti din nou de cuvintele Enciclicei Patriarhale și Sinodale a Bisericii din Constantinopol din 1895, în care Sfânta Biserică din Constantinopol mărturisește înțelegerea ortodoxă a primatului pe care o împărtășea atunci.

"Din această regulă [a 28-a regulă a celui de-al IV-lea Sinod Ecumenic] rezultă că episcopul Romei este egal în cinste cu episcopul Bisericii din Constantinopol și cu episcopii altor Biserici, și în nici o regulă și niciunul dintre Părinți nu are nici un

indiciu că episcopul Romei este singurul conducător al Bisericii Catolice și judecătorul infailibil al episcopilor altor Biserici independente și autocefale".

Biserica Rusă a acceptat această credință de la Maica ei, Biserica antică din Constantinopol, și trăiește în ea, neacceptând denaturări și inovații.

Încetarea comuniunii euharistice

Datorită acțiunilor necanonice ale Patriarhiei Constantinopolului în Ucraina, Biserica Ortodoxă Rusă a fost obligată să întrerupă comuniunea euharistică cu ea, ghidându-se de prescrierea directă a sfințelor canoane de a întrerupe comuniunea cu cei care ei înșiși "vor comunica cu excomunicații" (regula a 2-a a Sinodului din Antiohia). Este necesar să amintim cum, în timpul Sinodului V ecumenic, sfântul împărat Iustinian a îndemnat Părinții Sinodului să înceteze pomenirea lui Papa Vigiliu, "să nu mai citească numele său străin creștinilor în dipticele sfinte, pentru a nu deveni complici în nelegiuirea lui Nestorie și Teodor". Dacă continuarea comunicării cu o persoană care susținea doctrina condamnată de Biserică însemna că împărtășește nelegiuirea sa cu el, atunci care ar trebui să fie reacția la adoptarea de către ierarhii și clericii Bisericii din Constantinopol comuniunea cu acei care, până de curând, erau recunoscuți de plinătatea Ortodoxiei ca schismatici lipsiți de har autosfințiți? Nu este acesta un păcat împotriva Bisericii și a sfintei Euharistii?

După ce a încetat pomenirea Papei, împăratul Iustinian a subliniat că, în pofida celor ce s-au întâmplat, "menținem unitatea cu tronul apostolic ... pentru că până și o schimbare spre mai rău pentru Vigiliu sau pentru oricine altcineva nu poate dăuna Bisericii" (Acta Conciliorum Oecumenicorum. IV, 1. P 202). Prin urmare, Biserica Rusă nu s-a separat și nu se desparte de nimic ce este sfânt și cu adevărat bisericesc în Biserica din Constantinopol, însă nu consideră că este posibilă participarea la faptele necanonice ale Primatului, ierarhilor și clerului său, încercând să-și protejeze fii duhovnicești de acest lucru. Astfel, refuzul forțat de a participa la săvârșirea sfințelor taine în Biserica Patriarhiei de la Constantinopol, care a intrat în comuniune bisericească cu persoane lipsite de succesiune apostolică, este dictat de respectul pentru Sfânta Euharistie și refuzul categoric de a împărtăși chiar și indirect sfințenia Tainelor cu schismaticii.

Ruperea forțată a comunicării cu Biserica de la Constantinopol este dictată de preocuparea pentru menținerea purității credinței și respectarea strictă a tradiției bisericești.

Aducem rugăciuni fierbinți și stăruitoare bunului Dumnezeu slăvit întru Sfânta Treime pentru sfârșitul cât mai curând al necazurilor cauzate de Patriarhia Constantinopolului, pentru restabilirea unității gândirii și a iubirii în Biserica Ortodoxă.